

Όλες οι αποχρώσεις του γκρι

MARK GALEOTTI, *Μικρή ιστορία της Ρωσίας. Από τον πανισμό στον Πούτιν*, μτφρ. Σώτη Τριανταφυλλού, εκδόσεις Πατάκι, σελ. 284

Της
ΕΥΓΕΝΙΑΣ
ΚΡΙΤΣΕΦ-
ΣΚΑΓΙΑ*

Οι τελευταίοι μήνες έχουν το δικό τους χρώμα-γκρι. Σε όλες του τις αποχρώσεις, που, όπως λένε ειδικόί, είναι 30 και όχι 50, όπως βλέπουμε στα άτακτα ονειράτα μας. Προέρχονται από τη μίζη του Λευκού και του μαύρου, εξαρτάται από την ποσότητα, κάτι που ισχύει για τα πάντα - την πολιτική, τον πολιτισμό και, εννοείται, τη λογοτεχνία.

Το 2022, τη χρονιά που σηματοδύθηκε από την ονομασθείσα ως Ειδική Στρατιωτική Επιχείρηση της Ρωσίας στο έδαφος της Ουκρανίας, βγήκε ολόκληρος σμήνος από λογοτεχνήματα, τόσο εγχώριας, όσο και αλλοδαπής παραγωγής. Σχεδόν όλα τους στο ίδιο μοτίβο και στο ίδιο γκριζο χρώμα. Επιλέξαμε δύο από αυτά: τη *Μικρή ιστορία της Ρωσίας* του Mark Galeotti και, για μία από τις επόμενες Κυριακές, τις *Κριτικές μέλισσες* του Αντρέι Κουρκόφ σε μετάφραση του Δημήτρη Τριανταφυλλίδη, πιστεύοντας ακράδαντα ότι και τα υπόλοιπα διαφέρουν μόνο ως προς την απόκρωση, αλλά και επειδή μας φάνηκε αρκετά διασκεδαστική η συγχροδια των ονομάτων των μεταφραστών αυτών των δύο βιβλίων, που δίνουν το παρόν ως γνώστες της ρωσικής πραγματικότητας.

Ο Άγγλος Mark Galeotti επιχειρεί να δώσει μια σύντομη εικόνα της μακράννης πορείας της ρωσικής ιστορίας, προειδοποιώντας τους αναγνώστες: «Οι ανατριχιαστικές (sic) λεπτομέρειες της πολιτικής της αρχαίας Ρωσίας ίσως φαίνονται σήμερα υπερβολικά μακρινές και χωρίς σημασία. Όμως οποιαδήποτε ιστορία της Ρωσίας πρέπει να ξεκινά με αυτές, όχι μόνο για λόγους χρονολογικούς, αλλά και διότι έτσι μπορούμε να χαράξουμε μια ευθεία και συχνά αιματηρή γραμμή μεταξύ του Μεσαίωνα και του σήμερα».

Είναι στη σελίδα 43. Μέχρι τότε ο αναγνώστης ήδη έχει πάρει μια γεύση από τη ζουγκλα όπου δημιουργήθηκε ένας λαός σκόρπος, άγριος, αιματοβαμμένος, βάρβαρος και χωρίς αναστολές και, όπως θα δούμε στη συνέχεια, χωρίς ρίζες και χωρίς ταυτότητα.

Ο συγγραφέας προετοιμάζει τον αναγνώστη για τα απανωτά θρίλερ, με κεντρικό ήρωα τον Βλαντίμιρ Πούτιν, ο οποίος μνημονεύεται συχνά άνευ λόγου και αιτίας,

έξω από τα συμφραζόμενα, αλλά καθίσταται απολύτως σαφές, ότι η περιβόητη αιματηρή γραμμή τραβάει ακλόνητα προς το σημερινό Κρεμλίνο. Ο αναγνώστης πρέπει να πιστέψει ότι η Ρωσία δεν έχει καμιά σχέση με την Ευρώπη, ούτε με την αλλοτινή, ούτε με τη σημερινή. Στη καλύτερη περίπτωση, είναι η κακή της μμήτρια.

Ο χώρος δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε, γι' αυτό ως περιοριστούμε σε μερικά παραδείγματα - η ευθυμγγορία είναι δική σας: «*Η Ρωσία έγινε μια χώρα στην οποία η αναθεώρηση της ιστορίας δεν είναι μόνο εθνικό χόμπι αλλά ολόκληρη βιομηχανία... και τα σχολικά εγχειρίδια ξαναγράφονται σύμφωνα με τις νέες ορθοδοξίες...*»

Πολύ κατηγορηματικός ισχυρισμός για έναν ιστορικό, όταν ενισχύεται, μάλιστα, από το εξής παράδειγμα: «*Τα αγάλματα του Λένιν συνυπάρχουν με εκείνα των τσάρων και των αγίων, Άες και δεν εκπροσωπούν αντιθετα οράματα για τη Ρωσία*». Εμμένα προσωπικό αυτός ο συνηρισμός με αφήνει άφωνη, γιατί ακριβώς αυτό το παράδειγμα επιβεβαιώνει ότι η σημερινή Ρωσία δεν διαγράφει το παρελθόν της... Όσο για την αναθεώρηση, η ιστορία ξαναγράφεται και αναθεωρείται την τελευταία περίοδο ανά τον κόσμο κατά βούληση. Εξάλλου, η φράση «*Την ιστορία τη γράφουν οι νικητές*» δεν ανήκει σε Ρώσο, αλλά στον Γερμανό Αντόν Ντρέζλερ, ιδρυτή του Κόμματος των Γερμανών Εργατών, κατόπιν Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος, του οποίου ηγήθηκε ο Χίτλερ. Και ακόμα ένα φρέσκο παράδειγμα: από το Starfield, ένα από τα πιο συναρπαστικά διαστημικά παιχνίδια ρόλων για το 2023, εξαφανίστηκαν τα πορτραίτα των σοβιετικών αστροναυτών Γιούρι Γκαγκάριν και Βαλεντίνα Τερεσκόβα. Με τον ίδιο τρόπο οι εκδηλώσεις με τίτλο «*Νύχτα του Γιούρι*», που παραδοσιακά διοργανώνονταν σε διάφορες Πολιτείες της Αμερικής τον Απρίλιο προς τιμήν του πρώτου αστροναύτη της Ιστορίας και με στόχο «να τιμήσουν τα ανθρώπινα επιτεύγματα στο διάστημα», θα ονομάζονται στο εξής «*Γιορτή του Διαστήματος*» με απόφαση του προεδρικού Διαστημικού Ιδρύματος του Κολοράδο.

Ο Galeotti παίζει την ιστορία στα δάχτυλα. Με την έννοια του ταχυδακτυλουργού, που αντί για μαντίλι βγάζει από το καπέλο τον λαγό: «*Το βιβλίο δεν έχει γραφτεί για τους ειδήμονες αλλά για όποιον ενδιαφέρεται για το παρασκήνιο μιας χώρας, που μπορεί εύκολα να υποτιμηθεί ως*

ερέπιο μιας παλιάς αυτοκρατορίας και την ίδια στιγμή να περιγραφεί ως υπαρξιακή απειλή για τη Δύση». Σωστά. Γιατί ένας ειδήμονας ή απλά ένας υποπιασμένος αναγνώστης θα παρατηρούσε τα λάθη, ακούσια ή εκούσια. Οι ισχυρισμοί είτε δεν στηρίζονται σε επιχειρήματα είτε συνοδεύονται από άσχετα γεγονότα, όπου ακόμα και οι λανθασμένες ημερομηνίες εξυπηρετούν ένα συγκεκριμένο σκοπό.

«*Ο Πούτιν συνεχίζει μια παράδοση αιώνων, παρουσιάζοντας τον κόσμο ως ένα εχθρικό μέρος γεμάτο αρπακτικά όρνεα έτοιμα να επιτεθούν στη Ρωσία αν για μια στιγμή εξασθενηθεί η επαγρύπνησή της... [Η Ρωσία έπρεπε να συμβαδίζει με τους γείτονές της - με οποιοδήποτε κόστος: αλλιώς θα σημείωνε "συνεχείς ήττες", όπως το έθεσε με ένταση ο Στάλιν το 1941, δικαιολογώντας τα φονικά προγράμματα εκβιομηχάνισης και κολεκτιβοποίησης που είχαν εκατομμύρια θύματα*». Δεν ξέρω τι ακριβώς εννοούσε ο συγγραφέας, εκτός από τον προφανή συνηρισμό του Πούτιν με τον Στάλιν. Για να βοηθήσει τον αναγνώστη, ο Galeotti καταλήγει: «*Ο Στάλιν είχε ένα άγριο όραμα για τη ρωσική ιστορία*», παραθέτοντας ένα απόσπασμα από το λόγο του Στάλιν, όπως συνήθιζε, εκτός του γενικού πλαίσιου:

“Την τσάκισαν οι Μογγόλοι Χαν. Τη συνέτριψαν οι Τούρκοι μπέηδες. Την έπληξαν βαριά οι Σουηδοί φεουδάρχες, οι Πολωνοί και Λιθουανοί ευγενείς... [Στημ. δική μου: η Λίστα είναι μακρά, ας την παραλείψω]... “Όλοι αυτοί τη νίκησαν λόγω της καθυστέρησης στρατιωτικής, πολιτισμικής, βιομηχανικής και αγροτικής”.

Και τώρα η αλήθεια. Αυτόν τον λόγο ο Στάλιν έβγαλε στις 4 Φεβρουαρίου του 1931, και όχι το 1941, όπως θα εξυπηρετούσε τον Galeotti, στην πρώτη Πανοβιετική Διάσκεψη των παραγόντων της σοσιαλιστικής βιομηχανίας, όπου τους παρακινούσε: «*Να κρατάτε τους ιακονιστές ρυθμούς, σημαίνει καθυστέρηση. Και όποιος καθυστερεί, τον πιπνύει. Κι εμείς δε το θέλουμε. Η ιστορία της παλιάς Ρωσίας λέει ότι η χηπουσαν εναντιληγμένα επειδή υστερούσαν...*» [Από δω δανείστηκε το απόσπασμα ο Galeotti]... «*Είναι ο νόμος του καπιταλισμού. Καθυστέρησης αποδυναμώνθηκε, άρα έχετε άδικο, άρα μπορούν να χηπουσαν και να σε κάνουν υποχόνιο. Είναι δυνατόν, άρα έχετε δικιο, θα σε φοβούνται. Να γιατί δεν πρέπει να καθυστερούμε. Να γιατί ο Λένιν έλεγε: “Είτε θάνατος, είτε θα φιάσουμε και θα προσηράσουμε τις προηγμένες καπιταλιστικές χώρες...”*». Τη συνέχεια τη γνωρίζει ακόμα και ο μη ειδήμων. Η μοίρα των αδύναμων (και μικρών) χωρών είναι γνωστή. Και πρωτίστως στον Galeotti, ως γόνυ της αποικιακής αυτοκρατορίας.

170 σελίδες πιο κάτω, μιλώντας για τη Ρωσία την παραμονή της σύγκρουσης με την χιλιερική Γερμανία, ο Galeotti επιστρέφει στον λόγο του Στάλιν, κόντοντας από αυτόν ακόμα μια φράση και τοποθετώντας την ομιλία πλέον στο 1931. «*Είμαστε πίσω τους 50-100 χρόνια. Πρέπει να τρέξουμε αυτή τη απόσταση μέσα σε δέκα χρόνια. Είτε θα το κάνουμε, είτε θα μας συντριψούν*».

Και πάλι, ό,τι επιδόθηκε σε άλλες συγκυρίες και για άλλο λόγο, χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα για δικές του σκοπιμότητες. Ο Galeotti διά του στόματος του Στάλιν μίλησε στον μη ειδήμονα αναγνώστη για τις ήττες της Ρωσίας. Όσο για τις νίκες, ήταν πολύ πιο φειδωλός: τη νίκη του Πέτρου του Μεγάλου επί των Σουηδών το 1709, που σημάδεψε τον Μεγάλο Βόρειο Πόλεμο στην Ευρώπη, την προσηρνάει, και τη νίκη της Ρωσίας επί του Ναπολέοντα το 1812 την μασάει, και στον Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο κατά του φασισμού, όπου η Ρωσία έλασε 27 εκατομμύρια ζωές, αφιερώνει μετά βίας δύο σελίδες.

Στην περίοδο ανάμεσα στο τέλος του πολέμου και τη διάλυση της ΕΣΣΔ, σχεδόν 40 χρόνια από τον Στάλιν έως τον Γκορμπατσόφ, ο συγγραφέας αφιερώνει μόλις 4 σελίδες. Σαν να μην υπήρχαν οι 15 Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης, σαν να μην υπήρχε τίποτα φωτεινό και άξιο μνημονεύσεως μέσα σ' αυτά τα 40 χρόνια...

Ακόμα και η σύντομη ιστορία ενός τόσο μεγάλου έθνους, όπως το ρωσικό, δεν μπορεί να είναι πρόχειρα ραμμένο και να χρησιμοποιεί τις ανεπιβεβαίωτες θεωρίες και τους αστικούς μύθους ως ιστορική αλήθεια.

Πύργος Καζάζης, Σοο, 2023, απόσπασμα βίντεο